

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain 2 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan puolustusvoimista annettuun lakiin otettavaksi säännös, jolla puolustusvoimien eräksi tehtäväksi säädettäisiin vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukeminen. Asiasta säädettäisiin lähemmin aseuksella taikka määrättäisiin puolustusministeriön päätöksellä tai sotilaskäskyasiana. Vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta johtaa ja sii-

tä vastaa Maanpuolustuskoulutus r.y., joka on maanpuolustusjärjestöjen perustama yhdistys. Tarkoituksena on, että maanpuolustusjärjestöt jatkossakin huolehtivat vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen järjestämisestä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Puolustusvoimista annetun lain 2 §:ssä säädetään puolustusvoimien tehtävistä. Sen mukaan puolustusvoimien eräänä tehtävänä on edistää maanpuolustustahtoa ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa. Puolustusvoimien antama tuki maanpuolustusjärjestöille perustuu tähän varsin suppeaan sääntelyyn.

Lakiin ei sisälly sääntelyä sanotun edistämisen muodoista eikä siitäkään, kenen tai keiden toimintaa voidaan tai on edistettävä, enempää kuin siitäkään, minkälatuinen toiminta voitaisiin hyväksyä edistettäväksi. Kun on kysymys maanpuolustuksesta ja maanpuolustustahdosta, on luonnollista, että maanpuolustusjärjestöjen toiminta on käytännössä katsottu sellaiseksi, jota puolustusvoimat on mahdollisuksiensa mukaan voinut tukea. Ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa on puolestaan edistetty muun muassa antamalla työvoima-apua urheilutapahtumien järjestämiseen.

Puolustusvoimista annetun lain 2 §:n pohjalta maanpuolustusjärjestöjen ja puolustusvoimi-

en välille kehittyneen yhteyden rajallisuus on perustunut Pariisin rauhansopimuksen III osan Suomen suvereenisuutta rajoittaneisiin määräyksiin, jotka eivät muun muassa ole mahdollistaneet sotilaskoulutuksen antamista puolustusvoimiin kuulumattomille. Rauhansopimuksen edellä tarkoitettujen rajoitusmääräysten vuonna 1990 tapahtuneen lakkaamisen jälkeen vapaaehtoiset maanpuolustusjärjestöt ovat käynnistäneet kansalaisten vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen, joka käsittää kurssimuotoisesti annettavaa opetusta, koulutusta ja harjoitusta. Vuonna 1994 maanpuolustusjärjestöt järjestävät noin 180 erilaista kurssia puolustusvoimien tukemana. Kursseille osallistuu yhteensä noin 7000 henkilöä. Koulutuksen järjestämisestä vastaa Maanpuolustuskoulutus-niminen rekisteröity yhdistys. Koulutusta tuetaan valtion budjettivaroin, Raha-automaattiyhdistykseltä saaduin varoin sekä lahjoitusvaroin.

Puolustusvoimat on osaltaan tukenut vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta toimeenpanemalla luentoja ja esitelmien lisäksi opetustilaisuuksia, joihin on saattanut sisältyä muun muassa rynnäkkökivääriammuntoja. Ammunnat samoin kuin kaikki muukin taisteluvä-

linemateriaaliin ja ammuntoihin liittyvä koulutus on tapahtunut puolustusvoimien johdolla ja vastuulla.

Puolustusvoimien antama materiaallinen tuki on käsittänyt varustamis-, majoitus-, muonitus-, kuljetus- ja vastaavia palveluja. Materiaalilista tuesta on peritty puolustusministeriön päätösten mukaisesti määräytyvä korvaus.

1.2. Ruotsin ja Norjan lainsäädäntö ja käytäntö

Norjassa ja erityisesti Ruotsissa on runsaasti vapaaehtoisia maanpuolustusjärjestöjä, joilla on yhteyksiä puolustusvoimiin. Yhteistoiminta puolustusvoimien kanssa keskittyy molemmissa maissa kodinturvajoukkojärjestelmään.

Kodinturva (hemvärn) on puolustusvoimien sisään rakennettu vapaaehtoisuuteen perustuva organisaatio. Sen asema on laissa säännelty. Kodinturva kouluttaa rauhan aikana vapaaehtoisuuteen perustuen sodan aikaa varten kodinturvajoukkoja merkittäviin tehtäviin.

Ruotsissa useilla vapaaehtoisjärjestöillä, kuten driftvärnet, Riksförbundet Sveriges Lottakår, Sveriges Kvinnliga Bilkårers Riksförbund, Frivilliga Motorcykelkårens Riksförbund, on yhteyksiä kodinturvaan. Esimerkiksi Driftvärnetin tehtävänä on huolehtia valtiollisten ja kunnallisten laitosten toimintakyvystä kriisin sattuessa.

Ruotsin ja Norjan vapaaehtoisen kodinturvan lähtökohtana on lakisääteinen yleinen asevelvollisuus. Pääsääntöisesti vain varusmiespalveluksen suorittaneita sijoitetaan kodinturvajoukkoihin. Ruotsissa tosin maanpuolustusjärjestöjen asettamasta henkilöstöstä osa voi olla muitakin kuin reserviläisiä.

Ruotsin ja Norjan kodinturvajärjestelmällä on organisaationsa ja tehtäviensä puolesta yhtymäkohtia pikemminkin meidän paikallisjoukkojärjestelmäämme kuin puolustusvoimien ja vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen yhteistoimintaan.

1.3. Nykytilan arviointi

Puolustusvoimista annettua lakia valmisteltaessa puolustusvoimien osallistumista maanpuolustusjärjestöjen koulutustoimintaan ei Pariisin rauhansopimuksen rajoitusmääräysten voimassa ollessa luonnollisestikaan voitu sääntää puolustusvoimien tehtäväksi.

Vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen toiminta on rauhansopimuksen edellä tarkoitettujen rajoitusten poistuttua siinä määrin laajentunut ja saanut erityisesti vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta järjestettäessä sellaisia muotoja, ettei puolustusvoimien sanottuun toimintaan antaman tuen perustana oleva lainsäädäntö enää hyvin vastaa asiain nykytilaa.

Eduskunnan oikeusasiamies on puolustusvoimien ja vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen välistä yhteistoimintaa koskeneeseen kirjoitukseen antamassaan päätöksessä kiinnittänyt huomiota tähän epäkohtaan ja todennut, että kun sanottujen järjestöjen koulutustoiminta on laajentunut ja muuttunut selkeästi sotilaallisempaan suuntaan, ei puolustusvoimista annetun lain tämänhetkinen yleisluonteinen maininta puolustustahdon edistämisestä ole enää riittävä laillinen perusta maanpuolustusjärjestöjen ja puolustusvoimien yhteistoiminnalle. Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että puolustusvoimien ja vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen välisestä maanpuolustuskoulutuksesta tulisi sen laajuuteen ja toiminnan sisältöön nähdä säättää lailla.

Vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus on suunniteltu ja järjestetty siten, että se luo ja kehittää kokonaismaanpuolustuksen eri aloilla tarvittavia valmiuksia. Suunnittelussa on otettu huomioon myös muilla kuin sotilaallisen maanpuolustuksen alueilla tarvittavat valmiudet. Puolustusministeriön hallinnonalan kannalta arvioituna vapaaehtoinen maanpuolustustyö ja erityisesti vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus on kaikin puolin kannatettavaa ja arvokasta. Mielipidetiedustelujen mukaan 2/3 kansalaisista haluaa lisää maanpuolustukseen liittyvää koulutusta ja valistusta. Tämän vuoksi on tärkeätä, että puolustusvoimat mahdollisuuksiensa mukaisesti voi tukea sanottua toimintaa siten, ettei tuen laillista perustaa voida miltään taholta kyseenalaistaa.

2. Ehdotetut muutokset

Puolustusvoimista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lain 2 §:n 5 kohta, jonka mukaan puolustusvoimien tehtävänä on antaa sotilaskoulutusta sekä osaltaan edistää puolustustahtoa ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa, jaetaan kahdeksi kohdaksi. Pykälän 5 kohtaan ehdotetaan sisällytettäväksi ainoastaan sotilaskoulutuksen an-

taminen. Sotilaskoulutuksen antaminen kuuluu puolustusvoimien keskeisiin tehtäviin. Tästä syystä on asianmukaista, että lain 2 §:ään sisältyvässä puolustusvoimien tehtäväluettelossa sotilaskoulutuksen antaminen erotetaan tässä yhteydessä itsenäiseksi tehtäväalueeksi.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 a kohta, jossa edellä selostetun epäkohdan pois-tamiseksi puolustusvoimien tehtäväksi säädet-täisiin vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukeminen. Lainkohtaan ehdotetaan lisäksi säännöstä, jonka mukaan siitä, miten vapaaeh-toista maanpuolustuskoulutusta tuetaan sää-dettäisiin asetuksella tai määrättäisiin puolus-tusministeriön päätöksellä tai sotilaskäskyasia-na. Lähtökohtana on, että puolustusvoimien henkilöstö osallistuu sanottuun toimintaan vir-katehtävänä ja virkavastuulla. Aseiden käyttö tapahtuu aina puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvan johdolla ja puolustusvoimat vastaa toiminnassa tapahtuneista vahingoista.

Sanottuun kohtaan sisällytettäisiin myös puolustusvoimien tehtäviin kuuluva, nykyisin pykälän 5 kohdassa säännelty puolustustahdon ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavan toiminnan edistäminen. Tältä osin puolustusvoimien osallistumisessa noudatettaisiin jo kahden vuosikymmenen aikana vakiintuneita muo-toja.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole organisaatioon kohdistuvia vaikutuksia.

Ehdotettu lainmuutos selkiinnyttää säädös-perustaa, jolle puolustusvoimien vapaaehtoisel-le maanpuolustuskoulutukselle antama tuki ra-kehtuu. Käytännössä lainmuutos ei vaikuta sanottavasti puolustusvoimien ja maanpuolus-tusjärjestöjen jo pitkälti vakiintuneisiin yhteis-toiminnan muotoihin. Säännös antaa puolus-tusministeriölle ja pääesikunnalle mahdollisuu-den säädellä vapaaehtoiselle maanpuolustus-työlle annettavaa tukea käytettävissä olevien voimavarojen mukaisesti joustavasti ja tarkoi-tuksenmukaisella tavalla.

Esityksellä ei ole taloudellisia vaikutuksia. Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukemi-nen on tapahtunut ja tapahtuu talousarvion mahdollistamissa puitteissa.

4. Asian valmistelu

Asia on valmisteltu työryhmässä, johon on kuulunut jäseniä puolustusministeriöstä ja pää-esikunnasta.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan heti, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Edus-kunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki**puolustusvoimista annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista 31 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (402/74) 2 §:n 5 kohta,
 sekä

lisätään 2 §:ään uusi 5 a kohta, seuraavasti:

2 §

Puolustusvoimien tehtävänä on:

- 5) antaa sotilaskoulutusta;
 5 a) tukea vapaaehtoista maanpuolustuskou-
 lutusta siten kuin siitä asetuksella säädetään
 taikka puolustusministeriön päätöksellä tai so-

tilaskäskyasiana määrätään sekä muutoinkin
 edistää puolustustahtoa ja kansalaisten ruu-
 miillista kuntoa kohottavaa toimintaa;

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

Helsingissä 22 päivänä huhtikuuta 1994

Tasavallan Presidentti
MARTTI AHTISAARI

Puolustusministeri *Elisabeth Rehn*

Laki

puolustusvoimista annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista 31 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (402/74) 2 §:n 5 kohta,
 sekä

lisätään 2 §:ään uusi 5 a kohta, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Puolustusvoimien tehtävänä on:

5) antaa sotilaskoulutusta sekä osaltaan edistää puolustustahtoa ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa;

2 §

Puolustusvoimien tehtävänä on:

5) antaa sotilaskoulutusta;
 5 a) *tukea vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta siten kuin siitä asetuksella säädetään taikka puolustusministeriön päätöksellä tai sotilaskäskyasiana määrätään sekä muutoinkin edistää puolustustahtoa ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa;*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

